

Aan de leden en plaatsvervangende leden van de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken

Aandachtspunten van Woord en Daad t.a.v. HIV/Aids in het Zuiden

Woord en Daad is de Vaste Kamercommissie voor Buitenlandse Zaken erkentelijk voor de geboden gelegenheid om bij te dragen aan de hoorzitting d.d. 14 mei over de HIV/Aids problematiek. Vanuit de ervaring die Woord & Daad opdoet bij concrete projecten en vanuit de visie die we ten behoeve van die projecten ontwikkeld hebben, willen wij aandacht vragen voor de volgende zaken.

Geïntegreerde aanpak

Woord en Daad is ervan overtuigd dat een integrale aanpak cruciaal is. Door de grote hoeveelheid fondsen, en door de overweldigende omvang van HIV/Aids gerelateerde problemen is er de neiging om HIV/Aids als een op zichzelf staand probleem te zien. HIV/Aids veroorzaakt enorme problemen, maar het is en blijft een van de vele ziekten, een van de vele doodsoorzaken, een van de vele risico's.

Een geïntegreerde aanpak is meer in het belang van de doelgroep. Twee belangrijke redenen daarvoor zijn:

- Als in een bepaald gezondheidssysteem heel veel aandacht wordt gegeven aan HIV/Aids, kan aandacht voor andere ingrijpende ziekten te weinig zijn. Dit terwijl veel ziekten (zoals malaria, tuberculose, diarree, ondervoeding) een zeer negatieve rol spelen in HIV-besmetting en bij het ziekteverloop van aidspatiënten. De bijdragen aan het Global Fund en UNAIDS in het tegengaan van HIV/Aids mogen dus niet ten koste gaan van de bredere aandacht die nodig blijft voor andere vaak dodelijke ziekten zoals de hierboven genoemde.
- Om HIV-besmetting te voorkomen is gedragsverandering van groot belang. Die betreft echter niet alleen de houding ten aanzien van seksualiteit, maar ook de visie op de verhouding tussen man en vrouw, op relatievorming, planmatig denken etc. Daarmee zeggen we dat gedragsverandering alleen mogelijk is als een breed scala van normen en waarden aan de orde gesteld wordt, die niet allemaal direct met HIV te maken hebben. Het is van belang dit te erkennen en daar in het beleid concreet vorm aan te geven. Hieronder wordt daar nader op in gegaan met betrekking tot jongeren.

Zo hanteert Woord en Daad het in PRISMA-verband ontwikkelde model met de volgende aandachtsgebieden: destigmatisering en preventie, zorg en ondersteuning, en vermindering van de impact (denk aan zorg voor wezen die zelf geen aids hebben of aan aandacht voor gebieden waar veel volwassenen gestorven zijn ten gevolge van Aids en die daardoor verarmen)..

Familiegerichte aanpak

Vrouwen zijn meer het slachtoffer dan mannen. Mannen zijn vaker promiscue, hebben meer invloed op hun seksualiteit en kunnen veelal beslissen over hun eigen lichaam. Zij hebben zelf grote invloed op hun besmettingsrisico. Vrouwen hebben veel minder te zeggen over hun eigen lichaam; over seksualiteit en zelfs over voortplanting en voorbehoedsmiddelen wordt vaak door de man beslist. Daarnaast zijn vrouwen veel vaker slachtoffer van seksueel geweld.

Deze scheefgroei wordt versterkt door regelgeving. Zo kunnen in veel landen vrouwen geen eigenaar zijn van land of ander onroerend goed, worden echtgenoten gezien als meer handelingsbekwaam dan hun vrouw, hebben weduwen of gescheiden vrouwen geen enkel recht op familiebezittingen, of

werken vrouwonvriendelijke tradities en/of lokaal geïnterpreteerde religie negatief in op de verhouding tussen man en vrouw.

In rurale gebieden in het zuiden is het niet ongebruikelijk dat 80% of meer van de huwbare mensen ook daadwerkelijk gehuwd is. In stedelijke gebieden kan dat minder zijn. Toch geeft het wel aan dat het huwelijk een zeer grote rol speelt. Voor twee partners die nog niet besmet zijn, is trouw in hun seksuele relatie de beste preventie tegen HIV-besmetting. Zo kunnen vrouwen en mannen samen werken aan voorkoming van besmetting. Dit niet in een sfeer van recht en onrecht, maar meer in een sfeer van verantwoordelijkheid en emotionele en lichamelijke veiligheid.

Voor vele anderen is de werkelijkheid echter anders. Voornamelijk vrouwen lopen een onaanvaardbaar groot risico om juist door hun echtgenoot geïnfecteerd te worden. In sommige onderzoeken geeft 80% van besmette vrouwen aan zelf trouw te zijn geweest aan hun seksuele partner. Hoewel empowerment van vrouwen een belangrijk onderdeel is van het HIV/Aids-preventiebeleid, kan dat niet dé oplossing zijn voor dit vraagstuk. Juist een familiegerichte benadering, waarin man en vrouw – als onderdeel van de familie – benaderd worden, biedt hier kansen. Zo'n benadering sluit goed aan bij de beleving van de doelgroep en stelt een positief ideaal. De genderbenadering is hier een aanvulling op, met een geheel eigen rol en nut.

Ook de rechtenbenadering, waarvoor in het Nederlandse beleid veel aandacht is, heeft zijn eigen plaats, maar kan geen vervanging zijn voor ontwikkeling op basis van verantwoordelijkheid voor elkaar en herkenning van elkaar als medemensen.

Grassroots organisaties zijn de sleutel

Voor zowel preventie van HIV-besmetting als zorg voor aidspatiënten en nabestaanden is een grassroots benadering het meest effectief. Zo spelen in Afrika Faith Based Organisations (kerken en andere organisaties met een herkenbare godsdienstige identiteit) een belangrijke rol in het maatschappelijke leven. Zo wees een in opdracht van de WHO verricht onderzoek van eind 2006 uit dat in Zambia en Lesotho afhankelijk van de regio 30 tot 70% van de gezondheidszorg beheerd wordt door christelijke organisaties. In beide landen komt volgens dit onderzoek gemiddeld 40% van alle AIDS-zorg en -behandeling voor rekening van christelijke ziekenhuizen en zorginstellingen.

Ons beleid is er op gericht om de houding van dorpsgroepen en kerkelijke gemeenschappen, instellingen en organisaties ten goede te beïnvloeden. Bekend is dat deze gemeenschappen vaak een sterk veroordelende houding aannemen ten opzichte van aidspatiënten, vanuit de heersende normen en waarden. Vaak is er zeer weinig openheid om te spreken over seksualiteit. Zo kan een groot verschil tussen theorie en praktijk in stand gehouden worden. Tegelijkertijd is er ook sprake van unieke vrijwillige zorg en voor Nederlandse begrippen ongekennde opofferingen, ten gunste van aidspatiënten en hun families, vanuit diezelfde normen en waarden.

Christelijke organisaties zoals Woord en Daad en haar partners in het Zuiden hebben een unieke ingang in deze gemeenschappen, omdat wij vanuit gedeelde waarden mee kunnen praten over beleid en dilemma's. Een van de voorwaarden voor deze discussie is dat wij het normen- en waardenpatroon van de grassroots organisaties grotendeels delen, doordat zij en wij beide de Bijbel als uitgangspunt hanteren. Zo kunnen wij negatieve houdingen en praktijken aan de orde stellen, en mensen/gemeenschappen helpen dilemma's zelf op te lossen vanuit hun eigen – vaak christelijke – normen en waarden. Woord en Daad heeft in het recente verleden NGO's en medici in contact gebracht met kerkgenootschappen en geestelijke leiders om de dialoog over dit gevoelige thema te stimuleren en tot een gezamenlijke visie te komen. Daarbij zijn goede ervaringen opgedaan die ons aanleiding geven om hieraan in de nabije toekomst vervolg te geven.

Het is een bekend gegeven dat informatieboodschappen die gericht zijn op preventie van HIV-besmetting aan moeten sluiten op de lokale en culturele context, wil er resultaat geboekt worden. Gedragsverandering door mensen heeft een sterke relatie met de waarden van waaruit individuen en gemeenschappen leven, en de sociale normen die daaruit voortvloeien. Een louter technische benadering, waarbij het accent vooral ligt op het verstrekken van voorbehoedmiddelen, houdt onvoldoende rekening met die context. Juist door de belangrijke rol van kerken en andere organisaties in de overdracht van waarden en normen te erkennen en te benutten, kan gedragsverandering effectiever nagestreefd worden. De boodschap voor preventie van HIV-besmetting moet gestalte

krijgen vanuit dezelfde waarden waaraan vrijwilligers hun motivatie ontleen om voor aids-patiënten te zorgen.

Bewustmaken van jongeren

In het kader van preventie onderstreept Woord en Daad het grote belang van het bewustmaken van jongeren. Daarbij gaat het om meer dan voorlichting over onveilige seksuele contacten. 'Life skills'-onderwijs, waarbij jongeren geholpen worden om na te denken over normen en waarden, is een belangrijke aanvulling op regulier onderwijs. Onderzoek heeft uitgewezen dat jongeren die een plan voor hun leven hebben, en die begrijpen dat zij zelf invloed kunnen uitoefenen op hun levensloop ('self efficacy'), minder seksueel risicogedrag vertonen. Daarnaast kunnen jongeren op scholen positief gedrag ontwikkelen, bijvoorbeeld door het oprichten van clubs waar dat gedrag een centrale rol speelt.

Ook wil Woord en Daad jongeren een laagdrempelig aanspreekpunt binnen scholen aanbieden, waar zij terecht kunnen met vragen en problemen op het gebied van SRGR. Op deze manier worden jongeren door scholen geholpen op een manier die aansluit bij hun dagelijkse leefwereld.

Aandacht voor Aids-wezen

Als gevolg van de Aids-pandemie groeit het aantal Aids-wezen schrikbarend. Door het langzamerhand wegvallen van de middengeneratie is het aantal Aids-wezen wereldwijd inmiddels gegroeid tot zo'n 15 miljoen. Dit aantal zal de komende jaren gestaag toenemen. Op initiatief van de Tweede Kamer zijn in de begroting Buitenlandse Zaken voor 2006 middelen vrijgemaakt om opvang en zorg voor deze wezen mogelijk te maken. Het is van groot belang dat vanuit Nederland de steun die in dat jaar aan een aanzienlijk aantal projecten gegeven is, gecontinueerd wordt. Daarbij zou het goed zijn als niet alleen buitenlandse, maar ook Nederlandse NGO's met specifieke kennis en ervaring op dit gebied in aanmerking kunnen komen voor een overheidsbijdrage.

Speciale aandacht voor risicogroepen en voor kwetsbare groepen

In alle samenlevingen hebben bepaalde groepen mensen meer risico op HIV-besmetting dan andere. Dit zijn globaal gezien groepen met wisselende seksuele contacten (bepaalde groepen homoseksuelen, prostituees en hun bezoekers, transportwerkers, vrouwen/meisjes onderaan de maatschappelijke ladder enz.) en drugsgebruikers. Het Woord en Daad-beleid is er op gericht om deze groepen in ieder geval te benaderen. Hier kan met relatief weinig kosten soms veel resultaat behaald worden. Het gaat er daarbij niet om louter het risico op HIV-besmetting te verminderen terwijl de levenswijze onveranderd blijft; het gaat er juist om de mensen de mogelijkheid te geven hun levenswijze te veranderen, zodat ze minder kwetsbaar worden. Zo zijn prostituees er niet mee geholpen als zij alleen op hun rechten gewezen worden. Zij moeten geholpen worden om eigen inkomsten te verwerven op een minder risicovolle manier. Op deze manier kan gestalte worden gegeven aan duurzame preventie van HIV/Aids.

Stichting Woord & Daad
Spijksedijk 16e
Postbus 560
4200 AN Gorinchem
Tel: (0183) 611800
E-mail: info@woordendaad.nl
Website: www.woordendaad.nl